

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

Caput II. De falsitate in indiciis publicis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

moralibus non valet argumentatio ab uno ordine ad alium: secus laedere modicissime in honore per levissimam injuriam mortale esset, quia honor ex se nobilioris ordinis, quam sint omnia bona temporalia. Ad secundum, pronuntio irrationabiliter illum amicum fore avertendum ab amicitia ab levem suspicionem coamici, cum omnes parati esse, in hac valle nostrae fragilitatis debeamus, ad tolerandas huius generis suspensiones, quae non insurgunt ex odio, nec malum pariunt effectum, quaeque non raro ex amore procedunt; de charissimis enim amicis mala subinde suspicamur, quia mala in illis adesse nolumus.

19. Atque ex dictis denique collige, raro lethaliter peccari per temerarium iudicium. Ita Molin. *tr. 4. disp. 1. §. 4. Dicast. lib. 4. tr. 2. d. 12 p. 1. dub. 3. n. 3.* loquentes de xristianioris: Quis enim nisi ex gravi illo odio, vel ex magna stultitia, certo iudicat indicium non certis; imò etiam hic stultus culpam mortalem sapientissime vitat; quia regulariter potius errat errore intellectus invincibili, putant illud indicium esse certum, atque sufficiens, quam ex prava voluntate.

CAPUT II.

De Falsitate in Iudiciis publicis.

Solent hic Authores de falsitate solum agere intercurrente in iudiciis verum etiam de ceteris culpis iudicia spectantibus, atque adeo ad Iudicem, Reum, Accusatorem, Testem, Notarium. Iisdem ego vestigiis insisto, modo te lector, admoncam, eadem taxat à me breviter esse tractanda, quae frequentiora sunt, cetera legantur à curioso apud Doctores, quos iam laudabo.

§. I. Index.

DE Iudice nonnulla delibavi in *Libris praecedentibus*. Primò, An reum secundum allegata condemnare valeat, quem privarè scientià Iudex novit innocentem? *sub. lib. 6. cap. 1. §. 4. a. n. 8.* Secundò, An sententiam ferre queat iuxta minus probabilem sententià? *sup. lib. 1. cap. 3. §. 4. & lib. 8. tract. 3. cap. 7. §. 1. n. 13.* Tertiò, An ex levibus indicibus condemnare valeat reum? paulò ante, *cap. 1. num. 14.* Quartò, An pretium accipere possit Iudex pro sententià iusta, vel iniusta? *sup. lib. 7. cap. 5. num. 13. & 14.* Quintò, quo modo se gerere debeat in malefactoribus puniendis? *sup. lib. 6. cap. 1. §. 4. praesertim à n. 5.* Nunc tria, quae praeter ceteris scitu sunt necessaria, de eodem Iudice proponam. Primum erit de modo procedendi ejusdem; Secundum de muneribus ab ipso non accipiendis; Tertiò, de muneribus ipsi non dandis.

Modus procedendi.

2. Quidnam requiritur, ut Iudex iudicè procedat? Respondeo, duplici modo eos posse procedere. Vel per viam Inquisitionis. Vel ad instantiam partis per viam accusationis. Lege Sanch. Lessi. de Lug. *max. citandos*, & *Dicast. lib. 2. de iust. tract. 1. d. 5. dub. 3.*

3. Si procedat hoc secundo modo, requiritur semiplena probatio; ut Iudex possit reum interrogare, & torturæ subijcere. Secus tenetur de damno, & confessio à reo facta non esset valida. Semiplena autem probatio est, cum adest unus Testis omni exceptione maior, deponens se vidisse: Vel si adsunt vehementia quaedam iudicia, &c.

4. Si procedat primo modo Inquisitio, vel est generalis, vel specialis, vel mixta. Generalis est, quando inquiritur in genere, an subditi servent leges, &c. Specialis, quando inquiritur in particulari, An Paulus verbi gratià, homicidium commiserit. Mixta, quando inquiritur de persona determinata verbi gratià, de Paulo, non tamen de determinato delicto, vel con-

tra quando de delicto determinato, v.g. homicidio, vel patratò, sed non de persona determinata.

Dico igitur primò, ad generalem inquisitionem Iudice instituendam non requiri, ut praecedat mixta, sed tunc interrogari non debent patresfamilias, occultae criminis perpetrarunt, etiam si sub Juramento, vel excommunicatione illis praecipitur, ut quod sciant, proferant, possunt enim ac debent per acquiescentiam dicere se scire.

Dico secundò, ad specialem requiri, ut praecedat infamia Authoris, vel ut rumor de eo spatius in maiorem partem viciniae, vel aliud aequivalentium tem est ad inquirendum, nam deinde ad interrogandum, vel subiciendum torturæ requiritur semiplena probatio, ut dictum est.

Dico tertio, quoad mixtam legendum esse Lessi. *cap. 29. num. 109.* sicut etiam esse legendos Sanch. *confe. 2. de Lugo t. 2. de iust. d. 37. à sect. 6.* alibi quoque citatos, quoad alia huc pertinentia: nobis enim laudat haec pinguè calamo innuisse, ad dandam Tyscobus cognitionem terminantur.

Munera à Iudice non acceptanda.

5. Non est Termo de iusto stipendio ipsi conferendo, sive ex lege, sive ex consuetudine, sive ubi illud adsumitur ex pacto; Neque de pretio, quod sit fortè pro eo, ad quod ex iustitia non tenebatur: Vel si nec ad longum tempus vigilaverit, quò causam capere. Si longum iter susceperit, &c. Nec de muneribus datis ab aliis à litigantibus, vel datis à consanguineis, amicumque ex aliis titulis: haec enim sive stipendia, dona ex nullo capite iniusta supponuntur. Lege *Dicast. lib. 2. de iust. tract. 2. disp. 6. dub. 4. num. 64.* Nec de illa quaestione; An pro liberandis reis liceat Iudici pecuniam accipere, ea enim huc non pertinet, & de illa poterit legi Diana, *part. 7. nat. 6. res. 1.* de illa alia, an Index possit pecuniam accipere eligenda sententià probabili, de hac enim breviter sufficiens dixi *lib. 8. tract. 3. c. 7. §. 3. n. 13.*

Sermo igitur est de iis muneribus, quae ad movendum Iudicem solent à partibus dari. Et quidem Pro Navarr. *lib. 3. cap. 3. num. 22.* atque aliqui ex Sociis apud Dicast. *max. citandum* putant, posse Iudicem accipere munera à partibus, ut ab amicis, vel pedibus dignis donata, sed non ad movendum animum, sed tamen non placet Dicast. *lib. 2. de iust. tract. 2. d. 6. dub. 1. num. 80.* quia sic sternitur, inquit, via ad omnia munera accipienda. Nam propterea nos absolute hic prohibemus, quia quodammodo munera sunt illicita, & relictiva. Esse communiter à Rep. proscribenda certum est, quod ex Eccles. 20. *Xenia, & dona excacant oculos hominum.* nihilominus ad trutinam Theologicam, si id expeditur, ira distinguendum est.

6. Praescindendo à Juramento, quod alicubi emittitur de non admittendis muneribus, quòd omnino observandum, & praescindendo à legibus positivis, & quibus postea; Vel munera ita accipiuntur à Iudice, ut ab illis nec moveatur ab iniustitia, nec periculum grave, & proximum sit, ut ad eandem afficiatur, & iure naturae, nec illicita, nec restitutioni sunt obnoxia huius generis regulariter sunt munuscula ex officio, vel ex rebus parvi momenti. Ratio est, quia tunc non adest caput, nec ullius culpa, nec ullius periculum ad illam, & tunc Dico primò, illicite accipiuntur munera, & tunc Dico secundò, esse obligationem restitutionis ad causam expeditam. Dico tertio, non esse restitutionis obligationem finit à causa. Lege Molin. *tr. 1. disp. 8. Lessi. lib. 2. cap. 1. 4. dub. 9. Valq. tom. 2. in part. 2. d. 1. 64. & lib. 18. de donat. q. ult. de Lugo max. citandus sect. 1. n. 14.* ubi solvuntur aliqui textus in contrarium. Ratio primi dicti est quia, qui amat periculum tam proximum, peribit.

in illo. Ratio secundi dicti est, quia, ut alibi uni-
versaliter diximus, Index obligatur ad removendum il-
licet periculum suae Subversionis, et nunc munera retin-
ere, ut supponimus, ergo. Neque Iudicem
modo excuso ab hac citata restitutione ex eo ca-
sa, quod excusat in aliquo casu de Lugo, tom. 2. de
iust. 437. §. 11. n. 150. Non, inquam, excuso, tum quia
et remissione potius honorem ex effectu ad iusti-
tiam, quam dedecus ex inurbanitate, sibi apud omnes
concedatur: tum maxime quia, si supponis cum per il-
licet retentionem muneris esse in periculo proximo
peccandi, qua ratione sola mera urbanitas, nisi accedat
aliqua nobilis necessitas, eundem excusare ob peri-
culum carento possit? Commodius igitur huic Iudici
operam devotionis se constanter munire, ne iniustitiam
faciat, nam si probabiliter praevidet constantem se
futurum in bono proposito, iam non erit in proximo
periculo peccandi, quod si id probabiliter habere non
possit, restitutionem omnino expediat necesse est. Lege
Meb. Conf. lib. 3. c. Caram. in Reg. S. Benedict.
1096. Ratio terti dicti est, quia si litigans verè deest
quasi illa munera, translatit dominium in Iudicem, &
hinc causa iam non est amplius locus illius periculi.
7. Venio ad leges humanas Iuris Communis. Et pro
Iudice seculari duo dico. Primum, probabile mihi esse, ex
Decretis, cit. num. 82. si à Iudice munera, etiam con-
tracta leges has acceptata fuerint, non esse obligationem
restitutionis ante sententiam. Ratio est, quia in his legi-
bus non adfuit verba clarè impediencia translationem
dominii in Iudicem: & ex alia parte restitutio ab iisdem
legibus videtur imposita, in poenam, atque adeò non
urgere ante sententiam. Post sententiam obligatio urge-
bit, quia iuxta sententiam semper est standum, ut omnes
docemus. Lege de Lugo t. 2. de iust. d. 37. §. 1. n. 183.
ubi, quid, quando, vel est iniusta sententia, vel praesumptio
falsa innixa.
Dico venio ad leges Iuris Communis nam proprias
quique suas consideret, ut Hispanas, consideravit plu-
rimo Sanchez in Conf. lib. 3. c. 1. d. 1.
Et quoad Ius Hispanicum, ut etiam, quoad multa,
quae in toto hoc §. sunt à nobis disputata, vide Th.
Hartad. part. 2. mor. tract. 8. cap. 2. d. n. 164. nec omittatur
Callio Pal. de iust. com. d. 2. §. 2. n. 2. qui con-
firmat, quod ego modò dixi, nullam scilicet esse legem,
quae irritet translationem domini munerum Iudici do-
minum, additque, irrationem actus, & translatio-
nem domini, nunquam esse inducendam, nisi legibus
fuerit manifestè expressa.
Dico secundò, (praescindendo ab eo, quod modò
dictum est esse de iure naturae) Iudices saeculares non
peccare salem mortaliter ex solo capite, quodd ad-
versus has leges saeculares operentur. Ratio est quia pro-
babiliter censent. Nav. Covar. Valent. aliqui apud
Callio d. 1. de lege, part. 15. num. 6. saeculares leges sal-
tem de facto ad mortale nequaquam obstringere, nisi
id expresse declarent.
8. Iam verò superest dicere de Ecclesiasticis Iudici-
bus sive Ordinariis, sive Delegatis: de quibus item
affero duo.
Affero primò, praescindendo similiter à iure positi-
vo, etiam si illicite Index Ecclesiasticus agat acceptan-
do munera, non obligari ante sententiam ad restitutio-
nem. Ratio est eadem, quae modò n. 7. dicta est de Iudice
saeculari. Excipe, nisi sint accepta pro ferenda senten-
tia iusta, de qua re diximus sup. lib. 7. cap. 5. §. 3. n. praesum-
ptum. 15. Excipe item nisi accepta fuerint ratione visitatio-
nis: sed id est de iure positivo, ut paulò post n. 10. dicam.
Excipe demum, nisi intercurrat simonia, ut ex se patet.
9. Affero secundò, quoad culpam, considerando so-
lum ius positivum, (nam quid prohibeatur de iure na-
turae, dictum est superius univ. sim. n. 6.) me non inve-

nire verba in sacris Canonibus clarè denotantia obli-
gationem sub mortali, quamvis enim id graviter prohibe-
atur, tamen rigidior vox, quam invenio, est, *Manda-
mus*, quae obligationem ad mortalem culpam ex aliquo-
rum sententia non ostendit. Ita Azor. p. 1. l. 5. c. 6. q. 1. Sa-
v. Lex, n. 6. & universim Calet. in summa, v. Clericorū pec-
cata, versus finem. Quod si iubeatur *exsternum*, §. si quid
autem, de Rescriptis in 6. Acceptum restitui, id intelliget
quis post sententiam, sicuti modò dictum est de Iudice
saeculari. Proferantur Canonēs. Non quòd pro certò asse-
ram non adesse prohibitionem sub mortali, lego enim
Doctores rigidi simè invehere contra eiusmodi munera:
sed ut rem considerandam sapientioribus offeram.

10. *Sax* inquit Pontifex, cum ab omni, de vita, & ho-
nori Clerici. ad audientiam Apostolatus nostri pervenit quòd
cum ex Delegatione nostrā causas suscipis pertractandas,
more saeculariū super decima litis, vel parte alia pro diver-
sa terrarum consuetudine, prater expensas vult ualium, cum
litigantibus, receptis pignoriū pro Salariorū conveniis. Nos
attendentes, quòd ad hoc vobis, & aliis Clericis sint Ecce-
lasticis redditus depurati, ut ex ipsis honestè vivere debea-
tis: & Infra: Ideoque mandamus, quatenus ab huiusmodi
exactionibus de cetero abstinentes, vigorem iudicariū
gratis studeatis litigantibus impertiri.

Et cap. statutum, §. in super, de rescript. in 6. Insuper, ut
gratis, & cum omni puritate iudicium coram ipso procedat,
nullum munus vel quiddid aliud (nisi forsā esculentum,
vel poculentum mera liberalitate oblātum, quod paucis con-
sumi possit diebus, &c.) recipere à partibus, qualitercunque
perquiram.

Et in Decreto, c. non licet 11. quæst. 3. Non licet Iudici
vendere iustum iudicium: & si licet Advocato vendere ius-
tum patrocinium, & Iuriconsulto rectum consilium.

Ibidem, c. non sane §. 1. tamen 14. q. 5. Ille tamen solet
tanquam male sibi allatam pecuniam reperere, qui iustum
iudicium emit, quoniam venale esse non debuit.

11. Hactenus sacri Canonēs; neque hac de re alios
invenio: invenio quidem alios multò severiores, hōf-
que à Sacro Concilio Trident. sess. 24. cap. de reformat.
renovatos. Sed loquuntur de Visitatoribus, qui sanè, si
munera accipiant à visitatis, peccant mortaliter, &
restitutionem tenentur, immò, dum de casu Visitatoris
tam rigide Canonēs loquuntur, non verò sic de aliis casibus,
cos in solo rigore iuris naturalis relinquere videntur.
Tantum rigorem in Visitatoribus si libet cognosce-
re, ecce textus, cap. Romana, §. procuraciones, de censibus,
& exalt. in 6. & confirmatur cap. exegit, eodem: Caveat,
inquit, ne ipse (Visitator) vel quisquam suorum, aliquod
munus quodcumque sit, & qualitercunque offeratur, praesumat
recipere: ut non quia sua sint videatur querere, sed
quia Iesu Christi. Quod si fecerit contra praesumptum, reci-
piens maledictionem incurrat, à qua nunquam (nisi duplum
restituatur) liberetur. Volumus enim in his fraudem quamli-
bet penitus evitari. Haec ibi. Adverte tamen legitimas pro-
curaciones pro moderato victu esse concessas, &c. Lege
Trid. loc. cit. Adverte item Inquisitoribus prohibitum
esse dona percipere etiam ab Officialibus, sub poena ex-
communicationis latae sententiae. Lege Sanchez. lib. 1. con-
sil. cap. unico, d. 2. num. 6.

12. Puto autem, in illo verbo (praesumat) temperari
id, quod rigide notat. Gloss. in d. cap. Romana, §. pro-
curaciones de censibus, & exalt. v. Aliquod munus, dum
innuit, Visitatorem, ne esculenta quidem, & modicae
considerationis munera posse recipere, quamvis, per
cap. Statutum citatum, possit eadem recipere Index Ec-
clesiasticus extra Visitaciones. Puto, inquam temperari.
Cum enim illud (praesumat) temeritatem ostendat, cre-
dere merito possumus tantum rigorem ad modica es-
culenta, vel ad exigua similia nequaquam extendi. Et
Tridentinum loco citato, hunc Canonem confirmans,
licet non utatur eodem verbo (praesumat) dum tamen
aliud non explicuit, videtur solum idem, quod Canon,
voluisse.

Munera

13. Quando Index licite potest accipere munera iuxta dicta, licite & alij donant. Sed quid, quando licite Index petit, vel accipit? Respondeo, Si ea quis dat, ad redimendam suam vexationem injustam; non peccat. Ita Mol. rom. 1. tract. 88. Sanchez lib. 3. Consil. cap. unico, dub. 3. communiter. Rebell. alique apud Dicastill. loco citato, n. 86. Ne sit tamen litigans facilis ad credendum vexationem injustam intercedere, quia omnes ferè litigantes putant, se injustè vexari, cum tamen non ita sit, intercedit tamen, quando imminet periculum claræ injustitiæ, vel injustæ inæqualitatis, in expediendis negotiis, iis prius expeditis, ob quæ munera Index accipit.

14. Hac occasione nota, Iudicum famulos, qui aliquibus propter munera accepta aditum præbent ad Iudicem, aliis iniuste exclusis, omnino peccare; sed tamen iisdem propter eandem rationem, dare licebit munera ad redimendam vexationem. Dixi (iniuste) nam si, sine alterius præiudicio, extraordinarium favorem famulus, procurer litiganti, licite, quamvis indecorè, propter hanc causam, aliquid accipiet.

15. Nota ea, quæ Index, aliive recipiunt ad redimendam vexationem, debere (propter peccatum) omnino restitui, quia, inivitis absolute Dominis, accipiuntur. Denique Iudicis avaritiæ quando ad sollicitandam causam munera offerre liceat, diximus lib. 5. cap. 1. §. 4. n. 23.

§. II. Reus an licite aperiat occulta, vel falsa crimina Testium.

1. Qvares primò, potestne reus ad onerandam falsorum Testium auctoritatem, eorum occulta crimina revelare? Respondeo, si alia via non datur, quæ commodè testimonium infemet, sanè potest, sive sponte, sive compulsi à Iudice, testes illi testati fuerint. Ita Less. lib. 2. cap. 31. num. 1. Quilibet enim ius se tuendi habet, cum iusto moderamine, præsertim eodem genere armorum, quo oppugnantur. Quod si alia via datur, ut item si per manifestationem unius peccati minoris sibi consulere satis posset, manifestaret autem maius, cum peccaturum etiam contra Iustitiam puto; sicuti eodem modo peccare suppositum illum sup. lib. 6. cap. 4. §. 3. n. 16. qui se corporaliter defendendo, excedit limites necessariæ defensionis.

2. Hinc sequitur primò, eum, qui accusatur de crimine, quod iudicè ab accusatore probari nequit, non solum posse negare crimen, sed etiam dicere accusatorem calumniarè, & mentiri. Ita Petr. Navarr. lib. 2. cap. 4. num. 348. lege etiam S. Thom. 2. 2. q. 69. art. 1. qui enim accusat de crimine, quod probati non potest, calumniator est, & mentiri præsumitur.

3. Sequitur secundò: Idem esse extra Iudicium, quare si quid aperuisti amico tuo ea lege, ut nihil diceret, ipse autem manifestavit alteri cum gravi offensione tua, vel alterius; potes tu negare te id aperuisse. Quilibet enim habet ius tegendi, quantum potest, sua dicta, & facta, unde nascatur offensio. Quod si amicus patefecit in casu, quo licite poterat; tu illum sine iniuria non posses ut mendacem pronuntiare.

4. Hæc passim in ore sunt omnium; illud singulare est, & difficile: An si alio modo te ab injusto teste tueri nequeas, licite falsa crimina illi possis obicere, quanta sufficiunt ad tuam iustam defensionem? Duo assero, unum mihi satis probabile, alterum satis incertum.

5. Probabile mihi est te, si id facias, non peccare contra Iustitiam, unde nec obligari ad restitutionem. Ita Bannez, Ledesma, Ioan. de la Crux, allati à de Lugo, tom. 2. de iust. disp. 40. sect. 1. num. 26. Dicastill. late contra quandam innominatum lib. 1. de iust. tract. 2. disp. 11 part. 4. dub. 2. dum. 404. apud Dianam. part. 9. orat. 8. ref. 43. Ratio est, quia, sicuti si ad defendendam tuam vitam contra invadentem, mendacii, & stratage-

nate curares, ut ille in foveam, v.g. caderet, mendacem esses, sed non injustus; cum quoque Iustitiam minus te defendendi omnibus viis: ita in casu nostro aggrederentem, aufert à quacunque tua actione defensionem necessariam, omnem rationem iustitiæ culpa? Et quidem de Lugo ib. sect. 2. n. 23 sic habet: tum est non licere, quin ad minus erit mendacium, quod licet. Et post quatuor interiectas lineas. Hic tamen, crimen testis, erit probandum per testes alios, & debent iurare, committent peccatum mortale, & sequens eos ad hoc hortari, erit mortale. Hæc ille, qui citat Ioan. de la Crux, Bannez, Orell. Led. apud Dianam. citandum, suos in contrarium citat. Dian. p. 3. n. 1. aitque, eos docere, non esse mortale ex parte perjurii non verò non esse mortale saltem ex parte perjurii.

7. Video doctrinam hanc: Sed quoniam tota refunditur in mendacium, & periurium, sequitur istio: Si solum esset mendacium sine iuramento, non esset mortale, quia, quamvis hoc mendacium sit ad id de malo gravi contra proximum, tamen cum iudicet ad grave, atque hanc sequelam expresse concedat, & Bannez, apud Dian. p. 9. n. 8. ref. 43.

Secundò, etiam accedente iuramento, possit ad id æquivalere ocatio tum à me, tum ab iis, quibus est contra innocentiam, & sic vitari periurium, seu mendacium solo posito, negant communiter Doctores, ipse de Lugo hanc sentiam. Si igitur hoc tollatur, non sua doctrina contrarij. Iuramento autem æquivalere in Iudicio, si id illegitimum sit, me licite posse testari Castro Palau cum aliis t. 3. d. 1. de iuram. p. 7. n. 1. ergo etiam in Iudicio, ubi injustus est testis. Vult igitur alicui posse vitari mortale ab eo, qui in prædicto casu, falsos, vel illegitimos testis falsa crimina pinge.

Adhuc tamen incertum id esse pronuntio: Vi enim? si sodomitam oporteret probari esse illum, si excommunicatum, si hæreticum? Sibi testis falsus imputet, respondet aliquis. Audio: sed adhuc incertum. Quia enim, si sit necesse publicas scripturas emendare, possit Notarius publicus ad hoc induci, si Notarius constaret mea innocentia? Quidni? Respondet de Lugo non esse infidelem esse Reip. sed maxime fidelem, & eiusdem Reip. innocentes sic defenduntur. Verum, si aperiat huiusmodi ostium, quo modo stabant publica Iudicia? Inventiantur, Respondetis, testes veri, & sancta requirunt Tribunalia. Dum enim falsi testes quocunque arte repellantur, publica Iudicia firmantur potius, non infirmantur. Sed ego iterum audio, quod non adhuc durum audio, libenter modum hunc in alio tempore evolendum refero.

An reo liceat crimen sibi imponere ad evitanda tormenta, dicam inferius, cap. 3. §. 6.

Reus an debeat stare sententia?

8. Qvares secundò, Tenetne reus condemnatus stare sententiæ Iudicis? Respondeo, si est iusta, tenet, quia sententia est veluti quædam lex privato imperio, unde condemnatus ad solvenda centum, v.g. debet solvere etiam in conscientia. Si est iniusta, non tenet, quia non expedit bono publico, ut qui per calumniam, vel falsos testes convictus est obligetur in conscientia, &c. Sed de hac re vide distinctè apud de Lugo, 2. 2. de iust. d. 37. sect. 15. n. 185. & de iniusta sententia in materia Beneficiorum vide. Dicastill. 2. de iust. tract. 1. disp. 11. dub. 2. Nos unum notatu dignum diximus lib. 4. §. 2. n. 1.

An Reus etiam Religiosus fugere queat à Carcere?

9. Qvares tertio: Reus licetne fugit à Carcere? cum eodem lib. dub. 4. non solum ante, sed etiam post iustam sententiam licet fugit, si sit periculum demeritis ad penam mortis, vel mutilationis, vel gravius mali, quia non potest poni præceptum, ut sit

quisque habet se defendendi à duris tormentis, &c. Vnde colligit, falsum esse, servum illum peccare adiuvando, non enim peccat, ut patet ex dictis, & consequenter quoad hoc eadem erit ratio de securi illa, & de servo.

Quartò: Si Reus ex se potest effringere carcerem ob sui conservationem, id certe est propter amorem, quem quisque debet sibi ipsi: ergo poterunt eius Pater, & Mater, qui una persona censentur cum filio, quisque sapè magis amant filios, quam seipsos. Et certe quis servus negabit Matri posse adjuvare filium (quem mortuum timet) ad carceres effringendos, illumque servandum? Si Matri id concedis, ergo Patri, ergo fratri, sorori, amico, ergo cuicunque proximo, qui ex charitate movetur ad adiuvandum. Semper autem suppono fugam huius in damnum Reipubl. vel vitæ alterius vergerè injustè non debere, ut ex se patet.

§. III. Advocatus, & Procurator.

Quas causas possit Advocatus patrocinari, dixi sup. lib. 1. c. 3. §. 7. Rursus ex sup. lib. 1.8. tr. 4. cap. 2. §. 6. n. 12. colligi potest, An teneatur restituere pecuniam peccuniarum, quam Clientis, injustè defensus solvisset: ut item, An teneatur patrocinari extreme indigenti? sup. lib. 5. c. 1. per totum, nunc ergo dumtaxat addendum aliquid est de stipendio ipsi debito.

1. Et primò, quidem prohibetur in iure leg. sumptus, ff. de pactis, & alibi, posse Advocatum cum Cliente loco stipendij pacisci de quota parte litis, hoc est, de dimidia, vel tertia, vel quarta parte ipsi danda, si lis vincitur. Ratio prohibitionis fuit, ne per fas, vel nefas Advocatus sententiam promoveret. Rursus prohibetur ne idem de pretio conveniat cum Cliente post inchoatam litem, sed vel ante illam inceptam, vel post finitam, colligitur ex cap. infames 3. q. 7. Ratio fuit, ne Clientis postquam ostendit Advocato sua arma, cogeretur stare pretio, quod Advocato liberetur. Ceterum, si nulla interveniat fraus, vel fraudis periculum, non existimo cum Dian. p. 2. tr. 16. res. 47. has leges obligare in conscientia, quia fundantur in presumptione fraudum. Sicuti autem posse Advocatum post victoriam accipere quæ gratis dantur, certum est, ita magnum periculum erit, ne non gratis dentur, quando ab Advocato nimia sollicitudine requiruntur: dabit enim Clientis ex timore, ne alias ab Advocato injustè vexetur.

2. Præterea potest Advocatus accipere integrum stipendium pro lite promissum, quando promittitur quid determinatum pro tota lite ad finem usque, etiamsi Clientis eam non prosequatur. Lege Fag. p. 8. c. 38. Ratio est, quia sicuti, qui locat operam suam pro anno, non debet suo pretio defraudari, si per ipsum non fiat illam ponere, ita in casu nostro. Quando tamen Advocatus propter infirmitatem, v. g. non servit, solum meretur stipendium pro tempore servitij. Quando item Advocatus, dum non agit huius Clientis causam, suscipit aliam, quam non suscepisset, si priorem fuisset prosequutus, compensare debet lucrum, nec potest gaudere priore stipendio. Quando denique Advocatus potius elegisset amittere stipendium, & non laborare, quàm contrà, non valet saltem integrum exposcere stipendium, quia iam non laboravit. Vide tamen quoad hoc postremum ea, quæ notavi lib. 8. tr. 3. c. 8. §. 3. n. 15.

3. Pari modo iuste stipendium accipiet, quod solet quolibet anno dari, tamen eo anno nullam causam Clientis agit, nam (secluso pacto, cui esset standum, ipse est paratus advocare, onusque subit respuendi adversæ partis patrocinium. Si in decursu litis Clientis transigatur cum adversario, finiturque lis per transactionem, licet item Advocatus accipiet determinatum stipendium promissum pro tota lite; nam non stat per Advocatum, ut lis per suos terminos non currat. At si non fuerit determinatum pretium pro tota lite, sed Advocatus serviat ad ratam anni, hanc solam accipiet. Illud de subtractione ex negatione sui laboris, quod modò dixi, & de suscepiore

M m aliatum

... cum tanto suo damno. Probabile item est, pos-
... colligis, falsum esse, servum illum peccare adiuvando,
... non enim peccat, ut patet ex dictis, & consequenter
... quoad hoc eadem erit ratio de securi illa, & de servo.
... Quartò: Si Reus ex se potest effringere carcerem ob
... sui conservationem, id certe est propter amorem, quem
... quisque debet sibi ipsi: ergo poterunt eius Pater, & Ma-
... ter, qui una persona censentur cum filio, quisque sa-
... pè magis amant filios, quam seipsos. Et certe quis ser-
... vus negabit Matri posse adjuvare filium (quem mox
... morituum timet) ad carceres effringendos, illumque
... servandum? Si Matri id concedis, ergo Patri, ergo fra-
... tri, sorori, amico, ergo cuicunque proximo, qui ex cha-
... ritate movetur ad adiuvandum. Semper autem suppono
... fugam huius in damnum Reipubl. vel vitæ alterius ver-
... gere injustè non debere, ut ex se patet.
... §. III. Advocatus, & Procurator.
... **Q**uas causas possit Advocatus patrocinari, dixi
... sup. lib. 1. c. 3. §. 7. Rursus ex sup. lib. 1.8. tr. 4.
... cap. 2. §. 6. n. 12. colligi potest, An teneatur restituere
... pecuniam peccuniarum, quam Clientis, injustè defensus sol-
... visset: ut item, An teneatur patrocinari extreme indi-
... genti? sup. lib. 5. c. 1. per totum, nunc ergo dumtaxat ad-
... dendum aliquid est de stipendio ipsi debito.
... 1. Et primò, quidem prohibetur in iure leg. sumptus,
... ff. de pactis, & alibi, posse Advocatum cum Cliente loco
... stipendij pacisci de quota parte litis, hoc est, de dimi-
... dia, vel tertia, vel quarta parte ipsi danda, si lis vinci-
... tur. Ratio prohibitionis fuit, ne per fas, vel nefas Aa-
... vocatus sententiam promoveret. Rursus prohibetur
... ne idem de pretio conveniat cum Cliente post inchoatam
... litem, sed vel ante illam inceptam, vel post finitam,
... colligitur ex cap. infames 3. q. 7. Ratio fuit, ne Clientis
... postquam ostendit Advocato sua arma, cogeretur sta-
... re pretio, quod Advocato liberetur. Ceterum, si nulla
... interveniat fraus, vel fraudis periculum, non existimo
... cum Dian. p. 2. tr. 16. res. 47. has leges obligare in con-
... scientia, quia fundantur in presumptione fraudum.
... Sicuti autem posse Advocatum post victoriam accipe-
... re quæ gratis dantur, certum est, ita magnum periculum
... erit, ne non gratis dentur, quando ab Advocato nimia
... sollicitudine requiruntur: dabit enim Clientis ex timore,
... ne alias ab Advocato injustè vexetur.
... 2. Præterea potest Advocatus accipere integrum sti-
... pendium pro lite promissum, quando promittitur quid
... determinatum pro tota lite ad finem usque, etiamsi
... Clientis eam non prosequatur. Lege Fag. p. 8. c. 38. Ratio
... est, quia sicuti, qui locat operam suam pro anno, non
... debet suo pretio defraudari, si per ipsum non fiat illam
... ponere, ita in casu nostro. Quando tamen Advocatus
... propter infirmitatem, v. g. non servit, solum meretur
... stipendium pro tempore servitij. Quando item Advocatus,
... dum non agit huius Clientis causam, suscipit aliam,
... quam non suscepisset, si priorem fuisset prosequutus,
... compensare debet lucrum, nec potest gaudere priore
... stipendio. Quando denique Advocatus potius elegisset
... amittere stipendium, & non laborare, quàm contrà,
... non valet saltem integrum exposcere stipendium, quia
... iam non laboravit. Vide tamen quoad hoc postremum
... ea, quæ notavi lib. 8. tr. 3. c. 8. §. 3. n. 15.
... 3. Pari modo iuste stipendium accipiet, quod solet
... quolibet anno dari, tamen eo anno nullam causam
... Clientis agit, nam (secluso pacto, cui esset standum,
... ipse est paratus advocare, onusque subit respuendi
... adversæ partis patrocinium. Si in decursu litis Clientis
... transigatur cum adversario, finiturque lis per tran-
... sactionem, licet item Advocatus accipiet determinatum
... stipendium promissum pro tota lite; nam non stat per
... Advocatum, ut lis per suos terminos non currat. At si
... non fuerit determinatum pretium pro tota lite, sed
... Advocatus serviat ad ratam anni, hanc solam accipiet.
... Illud de subtractione ex negatione sui laboris, quod
... modò dixi, & de suscepiore
... M m aliatum
... Pars I.

aliarum causarum, semper est proportionaliter in similibus applicandum.

5. Denique, si Advocatus agit propriam causam, licetque vincit, pars autem adversa cōdemnetur, ut solvat expensas, poterit ipse accipere expensas, quæ debentur Advocato, & quas solvisset, si Advocato usque esset Ratiō est, quia labor, quem ipse suscipit, in sua causa defendenda, meretur illud stipendium, quæ debet credere in utilitatem adversarij. Quæ diximus de Advocato, propter paritatem rationis etiam de Procuratore dicta censentur.

§. IV. Accusator, & Denuntiator.

1. Quando crimen proximi Superiōri aperitur solū propter bonum, & emendationem fratris, dicitur denuntiatio paterna, quando, ut delinquens puniatur, dicitur denuntiatio iudicialis: quando ut Superior pro suo munere faciat, quod iudicabit expediens, dicitur propriè denuntiatio canonica: nam latè appellatur etiam iudicialis, quia fit Superiōri, ut Iudici. Denuntiatio autem iudicialis etiam propriè sumpta differt ab accusatione, nam qui accusat, suscipit in se onus probandi, debet se subscribere accusationi, si non probat, patietur ex Iure poenam rationis, quæ non subit denuntiator.

2. De his autem plura sunt, & varia, quæ clare afferuntur à Doctoribus illis. Ego enim illud hîc duntaxat preferam, quod timor, & probum virum totis nudulterius, meque de suo timore amicè consuluit. Dum is, nomine Caius, rure domum revertetur sub primam noctem, aggressus ex improviso à Titio vulneratur gravi vulnere, nullis præsentibus, & ut ipse fatetur, nullis non solum vehementibus, sed ne probabilibus quidem existentibus coniecturis, quibus probare possit à Titio (quem certissimè cognovit) fuisse vulnus infectum. Querit ergo, an peccet, si Titium bonæ famæ virum ad Iudicem deferat? Ratio timoris, & dubitationis fuit, quia, occulto existente delicto, infamaretur proximus, qui ius habet, ne famam amittat ex occulto crimine. Id simile contingit non multo hîc tempore, nam improbus quidam Religiosus tentavit puerum indecò è osculari, nescio quo occultissimo in loco, dubitatūque fuit, An Pater rem deferre ad Superiorem palam poterit, quamvis eiusdem Religiosi aliàs optimi nominis infamia ferisset consuetura?

3. Antequam responderem, volui aliquot Doctores evolvere, ex quibus afferam hîc instar omnium duos, Fagundez, & de Lugo. Prior loquens, an accusatio fieri possit non præmissa correctione, & ait, lib. 8. in Decal. cap. 47. num. 16. Vidi saepe dubitari, an ante accusationem præmittenda semper sit fraterna monitio? & sic Respondeo. Prima Conclusio, si accusator potest probare in Iudicio accusationem, quam proponit, non tenetur præmittere fratrem admonitionem, si in ea vindictam propriæ injuriæ intendat, si publicum bonum Reipublicæ, quæ vult, ut publica delicta puniantur, ac scelerati timore supplicij cohibeantur. Et paulò post addit tres hujus rei rationes. Primam, quia nimis esset difficile obligare atroci affectum injuria ad faciendam injuriantis correctionem fraternam, existente injuria publica, quæque probari potest. Secundam, quia delinquens sic publicè ius unicuique dedit, ut accusare ipsum posset. Tertiam, quia in accusatione directè, & immediate intenditur bonum Reipublicæ, non verò delinquentis pecuniare bonum, ad quod immediate tendit correctio, &c. Secunda Conclusio, quando crimen occultum, & in Iudicio probari non potest, tunc tenetur accusator ante accusationem præmittere admonitionem, & peccat mortaliter contra Charitatem nisi illam præmittat, si ex illa emendatio peccatoris speratur, præsertim si ipse sit persona honesta, bonæ famæ. Excepienda tamen sunt crimina ex se contra bonum publicum, qualia sunt heresis, falsificatio nummorum, prolatio in Principem, & similia. Hæc ex Fagundez. Vides occultum crimen non posse in Iudicio ferri, si qui illud commisit, sit Persona bonæ famæ, &c.

4. De Lugo autem, tom. 2. de iust. d. 37. §. 7. loquens non de accusatione solum, sed de denuntiatione, quæcumque de denuntiatione iudiciali, sic habet: *potest, An ut denuntiatio licitè fiat, requiritur probatio infamiam. Supponimus autem, neminem posse licitè denuntiare, nisi quod bona fide putat posse probare legittimè probari (loquitur, puto, prater heresim, quæ infestissima, &c.) alioquin sine ulla fructu infamiam committimus. Hoc supposito, prima sententia (n. 77.) docet, non posse iudicè denuntiare peccatum secretum, nisi possit illius crimen probare, nisi crimen sit tale quod non det in Reipublica, vel innocentis grave damnum. Quæ sententia (n. 78.) videtur verior, quam alij putarent supponere, ut communem. Suarez, Filliucius, Molina, &c. faciunt accusantem, quæ probare potest, sic habere rationem denuntiandi absque malicia derivationis; præsumunt enim bonum commune, contra quod esset, si scirentur homines, se posse impunè peccare, absque metu pœnæ, & diu eorum delicta non essent divulgata. Hæc ille, & illud, (quæ probare potest, & quod bona fide putat probare in Iudicio probare) Cum ergo Caius, & ille putaret, si bona fide posset vulnus, & osculum probare, nec posset illud denuntiare.*

5. Equid in asserto in rigore theotico sic esse non sentiendum, & id probari à prædicta doctrina legorum. Ceterum in praxi putarem cum de Lugo, simili lib. 4. res. moral. d. 46. num. 3. nunquam potest etiam si occultissima Iudici deferatur ab eo, qui iuriam passus est vel ab his, ad quos iuxta Doctores iuriam pertinet, ut Pater, Frater, &c. Vide apud Fagundez cap. 48. num. 10. & Sanchez, lib. 6. consp. 1. d. 1. de peccatis autem suppone abesse debere odium, & delictum injustè vindictæ. Ratio doctrinæ datæ potest esse, quod nunquam desunt rationes propalandi, & faveat contrariæ praxis. Quis enim est ille, qui hodie ad Superiorem vel Iudicem non deferat saltem per viam querelæ, iurias sibi illatas quocunque in loco, & quocunque tempore illas acceperit? Et merito. Primum, quia Iudex, Prælati, quibus multa sunt cognita, quique, ut dicitur, valde longas habent, aliquas fortasse iurisdictiones expiscabuntur, per quas possint ad iudicium procedere: & se ipsa nullius evenerit, ut occultissimè delinquentes comprehensi ab industriis Ministri, non id fuerint. Facit huc praxis, quam approbat Lugo, cap. 29. num. 131. apud de Leg. loco citat. §. 6. non contra Navarum, per quam Iudices secularis non procedunt ad speciem inquisitionem contra aliquem personam.

6. Secundò, quia nimis esset onerosum injuriantem antequam deferat, ipsi sit speculandum, an rectus habeat an probi ij sint, an adsint conjecturæ vehementes, & probabiles, &c. id fieri debere in propriè dicta accusatione mitum non est, quia per accusationem hoc sibi cum accusator imponit, ut denuntiator Iudicis Officium duntaxat implorat, cetera ipsius prudentiæ remittit.

7. Tertiò, quia summum malum Reipublicæ est scelus hac impunitate occultis criminis animum vexandi proximum; nam, quando sciunt se, quomocunque occultè peccaverint, esse apud Iudicem probedos, avertentur facilius à malis.

8. Quartò, præstat Superiorem scire delicta subditi non solum in foro paterno, sed in iudiciali: nam licet quando probari non possint propter defectum Testium procedere nequeat ad poenam, tamen illa cognitio in se serviet saltem, ut forte incidentem eundem in simili peccata, possit postea Iudex securius castigare, & fortasse si hic sit secundus Casus, possit confirmare alium ante ab eodem Superiore cognitum. Favet lex cum quæ nunc tem, §. 1. ff. de injuriis, quamvis valde à Christianis moralis limitanda, dum edicit, expedire crimina contrariè propalari.

Eum, inquit, qui nocentem infamavit, non esse bonum.

§. I. Quid sit Fama, & quomodo laedatur.

Fama, quæ consistit in aliorum bona opinione, quam de aliquo ij habent, læditur, quando in eorum animis ingeritur de eodem, etiam si fuerit defunctus, prava opinio. Et quidem si læditur, falsum crimen imponendo, dicitur communiter infamatio; si verum, sed occultum propalando, dicitur detractio. Vtrumque peccatum ejusdem speciei sine dubio mortale contra Iustitiam, unde & restitutionis onus inducens. Ita in nostra Methodo Conf. l. 2. c. 13. Mortale, inquam, nisi materiæ parvitas excuset, vel aliud, de quo mox. Ratio est, quia non minus homo ius ad sui bona temporalia habet quam ad bonum famæ publicæ apud homines acquisitæ.

2. Læditur autem dupliciter, ex S. Th. 2. 2. q. 73. art. 2. Primò veluti ex injusta acceptione, ut cum quis injustè, sive formaliter, id est, intendendo alterius famam denigrare, illam deingrat; sive materialiter, quando, non ex hac intentione, sed ex quadam loquacitate denigrat re ipsa. Secundò, veluti ex re accepta: ut cum quis per inculpabilem inadvertentiam aliquem infamat, ut mox §. 3. n. 7. clariùs explicabitur.

3. An inducatur diversa detractio speciei, vel rationis materiæ, vel personæ infamatæ, vel audientium; ut item quomodo differat detractor à sulsurrone, & multa ad detractorem, quoad confessionem pertinentia, sunt à nobis disputata in Opusc. Exped. Conf. l. 2. c. 9. §. 1.

4. Modi ex Molina tr. 4. d. 27. Val. tr. 3. d. 5. q. 17. p. 1. Fill. tr. 4. c. 4. q. 1. n. 88. & communiter; quibus alicuius famam, quis commaculat, his versibus comprehenduntur.

Imponens, Augens, Manifestans, in mala versans:

Qui negat, aut Minuit, Tacuit, Laudatque remissè.

Quibus octo modis sex aliis addit Reginaldus, lib. 24. n. 68. sed qui ad prædictos tandem reducuntur.

5. Si delictum occultum publicetur scripturâ, vel signo, quo pacto dicitur proximum infamari per libellum famolium, præter peccatum grave conficiens, vel divulgantis (non dicitur autem nec conficere, nec divulgare, qui solum ob curiositatem sine periculo divulgandi, legit) contrahitur obligatio, ut publicè fama restitatur, vel per Præconem, vel per Concionatorem, vel per aliam publicam scripcuram, per quæ, iudicio prudentis, fama, quantum potest, proximi resarciatur. Contrahitur item Excommunicatio, sed ferenda, si libellus sit contra cæteros: (lege Bon. de rest. d. 2. q. 4. p. 9. a. n. 9. qui Mediolani hanc Excomm. esse ex iure proprio latam etiam contra cæteros, monet, Dicast. l. 2. de inst. tr. 2. d. 12. p. 2. d. 4. n. 109. à lata, si sit contra Religiosos. Ita Fagund. l. 8. in Decal. c. 3. n. 14. Adverto denique ex Fagund. l. 13. non esse divulgare si uni tantum perlegas, id verò intellige, si prudenter, putes illum forte taciturnum. Libellum denique, iam fortè publicatum, aliis referre, eritne divulgare? Respondet, huius dubitationis expressam mentionem non invenio apud Auctores: sed ex ipsa praxi fidelium, & quia iam amissum est ius famæ, puto non esse mortale iuxta ea, quæ mox dicam §. 2. n. 9. præscindendo ab aliis damnis, quæ infamato evenire possent.

§. II. Excusationes, saltem à mortali, Infamantis.

DE excusatione à restitutione mox, nunc solum agimus de excusatione à peccato.

Ignorantia, & parvitas materiæ.

2. Prima excusatio est ratione ignorantie, vel inadvertentie inculpabilis.

3. Secundo; ratione parvitatæ materiæ, quæ est attendenda ex circumstantiis iuxta sequentem regulam, ex Salon Less. Bon. aliisque mox citandis; quæ semper est præ oculis habenda: Quoties notabiliter fama alterius læditur; sive id, quod narratur sit peccatum mortale,

M m 2 sive

§. V. Testis, Notarius scd Tabellio.

Quæ de his agitari communiter solent, habes apud Doctores perspicue. Bonac. 8. Decal. pr. d. 10. q. 3. n. 6. de teste, & ib. p. vii. de Notario. Fagund. l. 8. de pr. l. 8. c. 39. de teste, & de Notario ibid. c. 94. de Lugo de inst. l. 2. d. 39. de teste, & de Notario ibid. 41. De iura à Notario, & similibus ministris accipienda. Dura p. 4. tr. 8. ref. 8. De Notario quoad cooperationem cum contrahentibus iniquè, distinctè loquitur Barthol. à Sancto in speculo Confess. d. 16. q. 116. De eodem ostendit scripturas in damnum alterius, lege Fagund. l. 8. in Decal. c. 5. n. 6. & 7. Nonnulla etiam, vel controveria, vel necessaria nos in præcedentibus satis, superque notavimus: quare hic, amice Lector, non solum distingendis diutius, sed solum de locis admonendum.

An testis possit æquivocare; dixi universim l. 3. c. 2. §. 2.

An Notarius possit cooperari, scribendo contractum.

ut ratum, dixi lib. 5. cap. 1. §. 4. a. n. 42.

An scribendo instrumentum emptionis, vel venditionis cum lesione infra dimidium, dixi lib. 8. tract. 3.

c. 7. §. 1. n. 1.

An utrique, id est, Testis, & Notarius obligentur revocare dictum, vel scripturam falsam, dixi l. 8. tr. 4.

c. 1. §. 9. n. 6. & rursus dicam mox cum de restitutione fama, c. 3. §. 3. n. 41.

CAPVT III.

De laedente Famam alterius, ejusque Restitutione.

Part. I.